

Sándor Mária

A BIHARI MÚZEUM MÚZEUMPEDAGÓGIAI TEVÉKENYSÉGE

A Bihari Múzeum közművelődési munkájában megalapítása (1974) óta nagy figyelmet szentel az ifjúságnak. Berettyóújfalun a maga öt általános és öt középiskolájával iskolavárosnak számít. Már a legkorábbi múzeumi jelentésekben olvashatunk rendhagyó irodalom-, történelemórákról, amelyeket a város és a térség diákjai számára tartottak a múzeum munkatársai.

Az új épületbe költözés után a kiállítás megnyitásaig a 2001-ben felavatott Tardy Annáról elnevezett előadóterem adott helyet a helytörténeti témájú előadásoknak, amelyeket Kállai Irén múzeumvezető tartott iskolai csoportok számára. Emellett az óvodás és kisiskolás korcsoportnak hirdettek meg a honfoglalás témakörében foglalkozást, amely már a múzeumpedagógia alapjaira épült: a gyerekek nem csupán hallottak a honfoglalás koráról, hanem eredeti tárgyakat tanulmányozhattak, játékos formában tanultak őseink életmódjáról, és a foglalkozás végén a témához kapcsolódó tárgy készítését (nemezlabda) próbálhatták ki. Ez a foglalkozás azóta is szerepel a Bihari Múzeum múzeumpedagógiai kínálatában Kurcz Beatrix munkatársam vezetésével.

A múzeumpedagógiai foglalkozások lehetőségének széles tárházát azonban a 2003 áprilisában átadott *A táj és az ember – Herpálytól a faluvárosig* c. állandó, és a későbbiekben megnyíló időszakos kiállítások biztosították. Ekkortól kezdve a gyerekek az új épületben már kiállítást is láthattak, eredeti tárgyakat szemlélhettek.

2003 óta múzeumpedagógiai foglalkozásainkat téma és korosztály szerint váltva munkatársaimmal tartjuk óvodás és iskolás csoportok számára. Célunk, hogy a gyerekek alaposan megismerjék a Bihari Múzeum kiállításait. Ehhez eszközként egy-egy téma élményszerű, színes bemutatását használjuk, mindezt életkori sajátosságaiknak megfelelően: játékokkal, érdekes kézműves-tevékenységekkel tarkítva a foglalkozásokat.

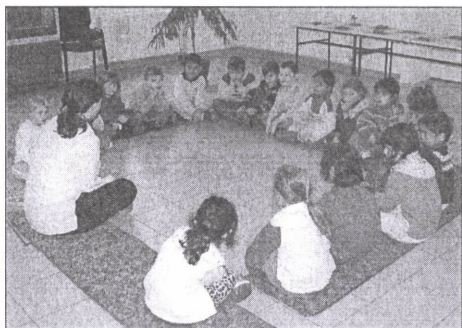
Az állandó kiállítás első ütemben megnyíló részéből a régészeti termet, a második szakaszból a 2004 októberétől látogatható *Élet a vízvilágban* és a „*Jó gazdasszony vagyok én*” – *Női munkák a ház körül* c. kiállításokat találtuk arra alkalmasnak, hogy múzeumpedagógiai eszközökkel dolgozzuk fel a gyereklátogatókkal. Az állandó kiállítás-hoz kapcsolódó témák mellett megmaradt a kezdettől fogva népszerű múzeumpedagógiai foglalkozás, amely honfoglaló őseink életmódját idézi fel a gyerekekkel.

Nemezlabda készítése a Honfoglalás c. foglalkozáson

A Bihari Múzeum jelenlegi állandó múzeumpedagógiai foglalkozásait az alábbi táblázat foglalja össze:

A foglalkozás címe, témája	Ajánlott korosztály	A foglalkozás jellege
Élet az újkőkorban	Óvodások, 1–4. osztály	Játékos bevezetés után: kézműves-foglalkozás (agyagedény készítése rátétes technikával, gabonaórlás, agyaggyöngy-készítés és -fűzés)
Az újkőkor embere	5. osztály	Játékos ismerkedés az újkőkori ember életmódjával a régészeti kiállítás tárgyait keresztül, feladatlappal
Honfoglalás	Óvodások, 1–5. osztály	Játékos ismerkedés honfoglaló őseink életmódjával, kézműves-foglalkozás (nemezlabda készítése)
„A kisvakond nadrágja” – A kenderfeldolgozás mozzanatai	Óvodások, 1–4. osztály	A kenderfeldolgozás és eszközeinek megismerése „A kisvakond nadrágja” c. rajzfilm alapján a <i>Női munkák a ház körül</i> c. kiállításban, az eredeti tárgyak és feladatlap segítségével
A Sárrét vízivilága	1–6. osztály	Játékos ismerkedés a Sárréttel az <i>Élet a vízivilágban</i> c. kiállítás tárgyain keresztül.

Élet az újkőkorbán – bevezető mese

Óvodások újkőkori edényt készítenek

Agyaggyöngyfűzés a régészeti teremben

Az állandó múzeumpedagógiai kínálat időről időre kiegészül az időszakos kiállítások témáival is: 2003-ban a *Pásztorélet és népi vadfogás a Tiszántúlon* című és a *Gubától a szűrig – Bihari viseletek* címet viselő időszakos tárlatot (ez a kettő párhuzamosan is megtekinthető volt), valamint egy természetfotó-kiállítást – amely 2004 februárjában nyílt meg *A Körösök völgyének természeti értékei* címmel – találtuk alkalmasnak arra, hogy múzeumi óra keretében feldolgozzuk gyerekekkel. Mindhárom tárlat feldolgozásához nem csupán az általános iskolások számára, hanem középiskolás csoportoknak is hirdettünk meg múzeumi órákat, akárcsak a 2005 márciusában megnyíló, „*A világ apró csodái*” c. ásványkiállításunkhoz. További két időszakos tárlatot tekinthettek meg az általános iskolai csoportok múzeumpedagógiai foglalkozás keretében: a „*Mégis bunda a bunda...*” c. viseletkiállítást (2004. május 21-től december 10-ig volt látogatható) és az igen népszerű *A babák világa, a világ babái* c. kiállításunkat, amely 2006 januárjában, a magyar kultúra napja alkalmából nyitotta meg kapuit a főként óvodás és alsó tagozatos gyermekekből álló érdeklődők előtt.

A Bihari Múzeum valamennyi múzeumpedagógiai foglalkozásának megtervezésénél azonos szempontokat veszünk figyelembe:¹

Az az általános tapasztalat, hogy a látogató, ha eljut a múzeumba, akkor ott minden kiállítást végig akar nézni. Ennek az lesz az eredménye, hogy a látogatás végére egy kavargó összbenyomás marad a vendégben, mert a túl sok látnivaló „telítődést” okoz. Az egy témára koncentrált, egy témát alaposan megfigyelő kiállításnézés kellene, hogy ezt a fajta múzeumlátogatást felváltsa.

Ez a megfigyelés véleményünk szerint fokozottan igaz a gyerekek esetében is. Ezért a csoportjaikat a múzeumunkba elhozó pedagógusoknak a tárlatvezetés helyett ajánljuk inkább a múzeumi órát: egy kiállítást dolgozunk fel, egy témát járunk körbe alaposabban.

Az iskolák és a múzeumok kapcsolata jelentős segítséget nyújthat az iskola tanító-nevelő munkájában. A történelemtanárok is egyetértenek abban, hogy a múzeumlátogatás a történelem tanításának nélkülözhetetlen része, annak jelentős eleme a tárgyi emlékek megismerése. Nem csupán a történelem tantárgyhoz kötődhet múzeumlátogatás: a néprajzi kiállítások nagyszerűen köthetők az 5–6. osztályban tanult hon- és népismeret tantárgyhoz. Ezért a múzeumpedagógiai foglalkozásokat tantárgyhoz kötődően ajánljuk: a régészeti kiállításunk feldolgozását pl. az 5. osztályban az újkőkor tanulásakor érdeemes igénybe vennie a pedagógusoknak. Kitűnő segítséget nyújthat az *Élet a vízvilágban* c. tárlatunk a környezetismeret oktatásában, ehhez kapcsolódva múzeumi óráinkon a régi Sárrét élővilágával, az itt élő emberek életmódjával ismerkedünk.

A tanítás nevelésközpontúságának elve már a múzeumba való belépéskor jelentkezik: a múzeum nagyobb önfegyelmet igénylő viselkedést követel meg a gyerekektől, mint az iskola. A foglalkozásaink elején, mielőtt belépünk a kiállítóterembe, a gyerekekkel tisztázzuk a múzeumi viselkedés alapszabályát: „Mindent a szemnek, semmit a kéznek.” Megbeszéljük, hogy a kiállított tárgyakhoz azért nem szabad hozzányúlni, mert azok műtárgyak, eszmei értéket képviselnek: egy régi életformának a tárgyi emlékei; és ha azt szeretnénk, hogy az utánunk következő nemzedékek is láthassák őket, minél jobb állapotban kell megőriznünk azokat. A foglalkozások során a múzeumpedagógusnak tudatosan alkalmaznia kell ezt a szabályt: a kiállított tárgyakhoz ő maga sem ér hozzá, ha pedig valamit a gyerekeknek megmutatunk közelről, kezébe adjuk, akkor is hangsúlyozzuk, hogy csak tárgymásolatról van szó.

Rendkívül fontosnak tartjuk a tanulók *fejlettségéhez való igazodás és a fokozatosság elvét*. A foglalkozásokon csak viszonylag kevés új fogalmat használunk, inkább a gyerekek meglévő ismereteire építünk, azokat közösen, beszélgetés formájában foglaljuk rendszerbe. Igyekszünk megkeresni és rávilágítani a tárgyak, jelenségek gyerekekhez fűződő kapcsolatára, hiszen könnyebb megtanulni valamit és emlékezni rá, ha annak számunkra jelentősége van. Figyelünk arra is, hogy egy-egy foglalkozás *időtartama* ne legyen több az iskolai tanórák hosszánál, hiszen a gyerekek általában nem tudnak ennél több ideig folyamatosan koncentrálni. Emellett a múzeumi órák hosszának megtervezé-

1 A foglalkozások szempontjainak rendszerezését PALOTAINÉ Simon Ilona: *A múzeumpedagógia elméleti alapjai* (in: FOGHTÚY Krisztina–SZEPESHÁZYNÉ KURIMAY Ágnes [szerk.]: *Múzeumpedagógiai tanulmányok*, Bp. 2003. 11–18.) c. összefoglalója alapján készítettem.

sekor gyakorlati szempontok is vezetnek bennünket: mivel a foglalkozások nagy része tananyaghoz köthető, abba beépíthető a foglalkozás, fontos, hogy a csoportok egy iskolai tanóra keretében tudjanak ellátogatni a múzeumba. A Bihari Múzeum központi fekvése igen szerencsés: Berettyóújfaluban kb. 10 perc kell, hogy az öt általános iskola közül négyből elérjenek a múzeumba, így a szünetet is felhasználva visszaérnek a soron következő tanórára, ezzel marad kb. 40 perc a foglalkozásra.

A múzeumi órákon a tanulás motivációját a *játékosság* biztosítja. A gyerekek érdeklődését találós kérdésekkel, népdalokkal, mesékkel, rejtvényekkel, feladatlappal igyekszünk felkelteni és megtartani a foglalkozás során. Az egyéb játékokkal együtt ezek az eszközök járulnak hozzá a múzeumlátogatás *élményszerűvé* tételéhez.

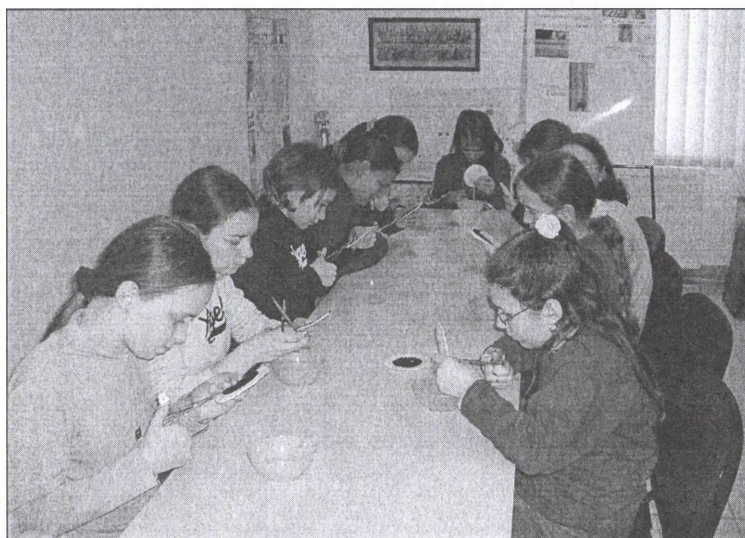
A *tudás tartósságának elvét* a múzeumban a gyerekek aktív közreműködése biztosítja, mivel a tanuló itt nem maradhat passzív, hiszen a kiállítási tárgyak megtekintése már valamilyen szintű közreműködést igényel. Ezt egészítik ki a feladatlapos foglalkozások, valamint a kézműves-tevékenységek. A múzeumpedagógusok rendszeresen használják a tárgykészítést foglalkozásaikon, mert a gyerek sokkal könnyebben megjegyzi egy adott tárgyról az információkat, annak készítésében vesz részt. Az elvégzendő játékos feladatok és a kézműves-tevékenységek többségükben olyan típusúak, amelyeket az adott korosztályból mindenki el tud végezni: így az iskolai teljesítménytől függetlenül mindenki *sikerélményhez* juthat.

Mégis bunda a bunda...

A gyerekek nincsenek hozzászokva ahhoz, hogy hosszasan álldogálva koncentráljanak. Az ácsorgás kényelmetlenségétől való megszabadítás a célunk, amikor a múzeumi foglalkozásokon a gyerekeket leültetjük a kiállítóteremben az e célra vásárolt fa kisszékekre, párnákra.

A *tudományosság* elve főként az órákra való felkészüléskor érvényesül: a foglalkozás tervezésekor mindig alaposan tanulmányozzuk a szakirodalmat. Egy-egy témához sokszor nem elegendő csupán az egy szakterületben való elmélyülés, hiszen a kiállítások is összetettek, több tudomány területéről közölnek információkat. Minden múzeumi foglalkozáson tudatosan használjuk a múzeumi szakkifejezéseket: időszakos és állandó kiállítás, tárló, rekonstrukció, restaurátor, műtárgymásolat, teremőr stb., hogy a gyerekek szókincse bővüljön, és otthonosan mozogjanak a múzeumban.

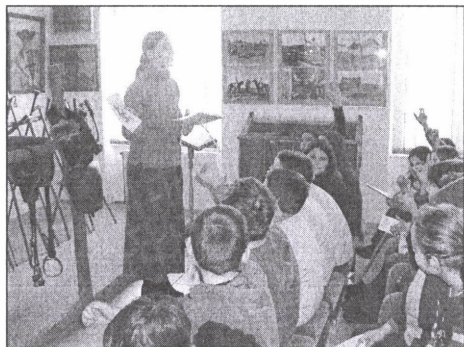

Szűrrátét-készítés az időszakos viseletkiállítás megtekintése után

A múzeumpedagógiai foglalkozásokat szórólapon hirdetjük meg. A berettyóújfalui iskolákban személyesen osztjuk ki ezeket, a szaktanárokkal szóban is ismertetjük a lehetőségeket. A bihari térség vidéki iskoláiba postán juttatjuk el a félévente megújított múzeumpedagógiai ajánlatokról a tájékoztatókat.

A szórólapon a pedagógusokat arra kérjük, hogy a tervezett időpont előtt legalább két héttel jelentkezzenek személyesen vagy telefonon. A múzeumpedagógusnak a csoportok előzetes bejelentkezésekor meg kell tudnia, mikor, milyen foglalkozásra jönnek el a múzeumba, milyen típusú iskolába járnak, hányadik osztályosok, milyen létszámú csoport, milyen tanóra keretében látogatnak a múzeumba.

Amikor megérkeznek a gyerekek, a folyosón köszöntjük őket, majd megmutatjuk a helyet, ahol elhelyezhetik kabátjukat, táskájukat. Miután lepakoltak a gyerekek, általánosan beszélgetünk a múzeumokról. Megbeszéljük, hogy a régi tárgyakat kiállításokon mutatják be a múzeumok, valamilyen téma szerint. Vannak állandó kiállítások, amelyek több évig is ugyanúgy láthatók, és vannak időszakos kiállítások is egy múzeumban, amelyek rövidebb ideig, csak néhány hónapig tekinthetők meg.

A hortobágyi pásztorok életével ismerkedünk

Családi múzeumi délután a Pásztorélet és népi vadfogás a Tiszántúlon című időszak kiállításban

Mielőtt bemennék a kiállítóterembe, tisztázuk, hogy milyen típusú tárlatot: időszak vagy állandó kiállítást nézünk-e meg. Még a folyosón megkapják első feladatukat a gyerekek, hogy mielőtt bent a teremben leüljenek, keressék meg a kiállítás címét. A cím fog minket közelebb vinni a témához, amit a kiállítás által megismerünk.

A közel három év alatt több mint 200 alkalommal tartottunk múzeumpedagógiai foglalkozást közel 3000 gyereknek, akik főként Berettyóújfalu és a bihari térség városainak (Biharkeresztes, Derecske) és kisebb községeinek (Tépe, Szentpéterszeg, Mezősas, Hencida stb.) óvodáiból és iskoláiból érkeztek hozzánk. A tapasztalatunk az, hogy a gyerekeknek valóban élményt jelent a múzeumpedagógiai foglalkozással egybekötött múzeumlátogatás. Gyakran egy-egy vidéki csoport egy egész délelőttöt vagy délutánt is eltölt a Bihari Múzeumban.

A fő nevelési célunk pedig ez, hogy megszeretessük a múzeumot, visszatérő látogatókat neveljünk. Az, hogy mennyire volt sikeres, majd a jövőben fog kiderülni, de az eddigi, gyerekektől kapott visszajelzések azt mutatják, hogy annak mondhatjuk. A foglalkozások után többen kérdezték kísérőiktől, hogy mikor jönnek legközelebb a múzeumba, többen a vendégkönyvbe is beírták, hogy szeretnének visszatérni.

Oktatási célunk az új ismeretek elsajátíttatása, melynek sikerét játékos visszakerdezésekkel (igaz-hamis játék, mutasd fel annak a képét, amiről állítást mondok stb.) ellenőrizzük. Ennek eredménye azt mutatja, hogy az elhangzott információk kb. 80%-át meg is jegyezték. Szerencsés, ha a múzeumlátogatásnak utóélete is van, ha a gyerekek a múzeumban elhangzott ismereteket a kísérő pedagógussal közösen az iskolában felidézik.

CSALÁDI MÚZEUMI DÉLUTÁN

Kiállításaink játékos megismertetésére nem csak óvodai és iskolai csoportokat váruunk a Bihari Múzeumba: 2004 januárjában indítottuk útjára új programsorozatunkat, a Múzeumi családi délutánt. Havonta egy alkalommal, szombati napon a gyermekes családokat hívjuk a múzeumba, amikor is vagy egy időszak kiállítást ismerünk meg alaposan, játékos formában, vagy egy-egy jeles naphoz, naptári ünnephez kötődő (március

15., advent) játszóházban vehetnek részt. Ez utóbbiaknak részben saját ötleteink, részben pedig a Nemzeti Múzeum *Históriás történeti játszóházának* forgatókönyvei szolgálnak alapul. Mindkét típusú családi programnak fontos eleme a kézműves-tevékenység: a gyerekek együtt készítenek tárgyakat szüleikkel, nagyszüleikkel, nagyobb testvéreikkel. A közös alkotással az összetartozás érzését is növelhetik. E programok alkalmával nem csupán a hozzánk ellátogató 20-25 család szokta jól érezni magát, a múzeumi dolgozókat is erős csapattá kovácsolják, hiszen az ötlettől a megvalósításig, az előkészítéstől a lebonyolításig a múzeum összes munkatársa részt vesz családi délutánjain valamennyi feladatában. Nagy örömünkre szolgál, hogy az Arany János Nvelőotthon lakásotthonainak kis lakói is rendszeresen részt vesznek családi rendezvényeinken.

A Családi múzeumi délutánok programjának megtervezésekor a múzeumpedagógiai foglalkozásokhoz hasonló alapelveket vesszünk figyelembe.

Időpont	A program címe, témája	A program jellege
2004. január 24.	Néprajzi játszóház	<i>Pásztorélet és népi vadfogás a Tiszántúlon</i> című és a <i>Gubától a szürig – Bihar viseletek</i> c. időszaki tárlat játékos megismerése, szűrőtét-készítés kipróbálása Gyönyörűné Erdei Judit szűrőtét-készítő népi iparművész vezetésével
2004. február 21.	Régészeti játszóház	A régészeti kiállítás játékos megismerése, gabonaörlés, agyagedény készítése
2004. március 20.	Bihar madárvilága	Vasas András, a Körösök környezet- és Természetvédelmi Egyesület titkárának diavetítéses előadása, majd <i>A Körösök völgyének természeti értékei</i> c. kiállítás játékos megismerése
2004. április 24.	Történeti játszóház: Honfoglalás	Honfoglaló eleink életmódjának megismerése. Kézműves-foglalkozás: pártá, süveg, tarsoly készítése
2004. május 22.	Múzeumi játékdvar: Népi játékok	A múzeum udvarán népi játékok (bige, gólyaláb, karikahajtás stb.) kipróbálása
2004. december 4.	Múzeumi advent	Szaloncukor-főzés, -csomagolás, csuhéangyalka és egyéb hagyományos karácsonyfadísz készítése
2004. december 11.	Múzeumi advent	Mézeskalács-sütés, gyertyamártás, múzeumi karácsonyfa díszítése
2005. január 22.	Régészeti játszóház	A régészeti kiállítás játékos megismerése, gabonaörlés, agyagedény készítése, agyagyöngy-készítés
2005. március 12.	„Kossuth Lajos azt üzen-te...” – történeti játszóház	Emlékezés az 1848/49-es forradalom és szabadságharcra. Huszárcsákó, honvédtászló készítése
2005. április 16.	Az ásványok csodálatos világa	Játékos ismerkedés „ <i>A világ apró csodái</i> ” c. kiállítással feladatlap segítségével

Időpont	A program címe, témája	A program jellege
2005. április 30.	Honfoglalás – történeti játszótér	Honfoglaló eleink hitvilágának megismerése. Kézműves-foglalkozás: sámán-szövés, tarsolylemez készítése, sámándob készítése
2005. október 8.	Néprajzi játszótér	A „ <i>Kítettük a szűrét!</i> ” c. kiállítás megismerése, szűrét-készítés kipróbálása Gyönyörűné Erdei Judit szűrét-készítő népi iparművész vezetésével
2005. november 26.	Múzeumi advent	Aranydió, és egyéb hagyományos karácsonyfadísz készítése, gyertyamártás
2005. december 10.	Múzeumi advent	Szaloncukor-főzés, -csomagolás, egyéb hagyományos karácsonyfadísz készítése, múzeumi karácsonyfa díszítése
2005. december 17.	Múzeumi advent	Mézeskalács-sütés, múzeumi karácsonyfa díszítése

2003–2004-ben közművelődési munkánkhoz az anyagi hátteret nagyrészt a múzeumhoz kapcsolódó civil szervezetek, elsősorban a Bihari Múzeum Baráti Köre biztosít, ott a pályázati forrásokból.

Továbbra is szeretnénk folytatni múzeumunk eddigi hagyományait, a családi múzeumi délutánt, múzeumpedagógiai ajánlatunkat pedig bővíteni további kiállítótermek és új időszakos kiállítások témáival. Terveink közt szerepel egy olyan feladatlap, játéklap készítése is, amely az egész állandó kiállítás megismerését segíti és teszi élményszerűvé a gyerekek számára.

Családok ismerkednek a régészeti kiállítással

Jólesik az újkőkori lepény a családi játszótér végén

Mária Sándor

MUSEUMSPÄDAGOGIK IM BIHAR MUSEUM

Im Bihar Museum hat man von seiner Gründung an der Betreuung der das Museum besuchenden Kinder große Aufmerksamkeit geschenkt. Nach der Eröffnung der neuen ständigen Ausstellung (2003–2004) hat die Museumspädagogik neuen Schwung erhalten. Seither gibt es pädagogische Angebote zu den Themen der Ausstellungen für Kindergarten- und Schulgruppen. Populär ist das Wochenendprogramm des Museums mit dem Familiennachmittag, der Familien mit Kindern spielerische Besichtigung und kunsthandwerkliche Betätigung bietet.